

МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВИЙ ВІСНИК МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія:

ЮРИСПРУДЕНЦІЯ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 80

Видавничий дім
«Гельветика»
2026

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 24 вересня 2020 р. № 1188 Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція» було включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») за спеціальностями D8. Право, D9. Міжнародне право.

Серію засновано у 2010 р.

Засновник – Міжнародний університет
Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Міжнародного університету
протокол № 12 від 18 травня 2026 року.

Головний редактор: Діденко Лариса Василівна – доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри цивільно-правових дисциплін та статистики Міжнародного університету, Україна

Члени редакційної колегії: Тицька Яна Олександрівна – доктор наук, доцент, декан факультету права та економіки, професор кафедри державно-правових дисциплін (за сумісництвом) Міжнародного університету, Україна; Федотов Олексій Павлович – доктор наук, професор, професор кафедри морського, митного та інформаційного права, начальник науково-дослідної частини Національного університету «Одеська юридична академія», Україна; Філатов Віктор Вікторович – доктор наук, професор, професор кафедри публічного та приватного права Університету митної справи та фінансів, Україна; Качурінер Вікторія Львівна – кандидат наук, доцент, доцент кафедри морського та міжнародного права Міжнародного університету, Україна; Сафончик Оксана Іванівна – доктор наук, професор, професор кафедри приватного права Національного університету «Одеська юридична академія», Україна; Пасечник Олена Владиславівна – доктор наук, професор, в.о. завідувачки кафедри морського та міжнародного права Міжнародного університету, Україна; Warren G. Lavey – Doctor of Science, Professor, Adjunct Professor University of Illinois, Urbana-Champaign, IL, USA; Лукасевич-Крутник Ірина Степанівна – доктор наук, професор, завідувач кафедри цивільного права і процесу Західноукраїнського національного університету, Україна; Спасова Катерина Іванівна – кандидат наук, доцент, доцент кафедри приватного права Національного університету «Одеська юридична академія», Україна; Балтаджи Поліна Миколаївна – кандидат наук, доцент, професор кафедри державно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ, Україна; Мальський Маркіян Маркіянович – доктор наук, доцент кафедри європейського права факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка, Україна; David Ramiro Troitino – PhD, Professor, Jean Monnet and UNESCO Professor, Tallinn University of Technology, Estonia; Bílková Veronika – Head of the Department of Public International Law, Head of the Department of Public International Law, Czech Republic; Рудой Катерина Миколаївна – доктор наук, професор, професор кафедри адміністративного права і процесу Одеського державного університету внутрішніх справ, Україна

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Повне або часткове передрукування матеріалів, виданих у збірнику
«Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету»,
допускається лише з письмового дозволу редакції.

У разі передрукування матеріалів посилання на
«Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету» обов'язкове.

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа:
Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1551 від 09.05.2024 року

Ідентифікатор медіа: R30-04395

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Міжнародний гуманітарний університет
(вул. Фонтанська Дорога, 33, м. Одеса, e-mail: mgu_rektorat@ukr.net, Тел.: +38 (048) 719-88-38).

Мови видання: українська, англійська.

Адреса редакції:
Міжнародний університет
вул. Фонтанська дорога 33, каб. 402, м. Одеса, 65009, Україна.
Телефон: +38 (098) 985-01-58, www.vestnik-pravo.mgu.od.ua

ЗМІСТ

КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Антонюк Л. О.

КОНСТИТУЦІЙНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ДОГЛЯДОВОЇ ПРАЦІ:
ВІД ФОРМАЛЬНОЇ РІВНОСТІ ДО РЕАЛЬНОГО БАЛАНСУ.....4

Іванцова З. А.

КОГНІТИВНА НЕДОТОРКАНІСТЬ ЯК НОВИЙ ОБ'ЄКТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗАХИСТУ: РОЛЬ ПОЛІГРАФА.....8

АДМІНІСТРАТИВНЕ, ФІНАНСОВЕ, ПОДАТКОВЕ ПРАВО

Крайній П. І.

ЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА ІЗРАЇЛЮВ УМОВАХ
ТРИВАЮЧИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....14

Моїсєєв М. С.

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ НА ЗАГАЛЬНИХ ПІДСТАВАХ.....19

Редченко Я. О.

ПРОБЛЕМАТИКА ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У РЕГУЛЮВАННІ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ.....23

Уткіна М. С.

ПРАВОВА МОДЕЛЬ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОСТКОНФЛІКТНОЇ ВІДБУДОВИ:
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР.....28

Фелик О. В.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАЦІЄЮ ЄС ІНСТРУМЕНТІВ
ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....35

ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Кондратенко Б. В.

ПІДСТАВИ ДЛЯ ВИЇЗДУ ЗА КОРДОН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ДЛЯ ПРЕДСТАВНИКІВ ПЕВНИХ ПРОФЕСІЙ
ТА ПІДПРИЄМСТВ: ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ, ПРОПОЗИЦІЇ
ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА.....40

ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ, ЕКОЛОГІЧНЕ, ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

Гетманець О. П., Кирсєва І. В.

РИЗИКИ ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ ПРИ УКЛАДЕННІ УГОД ІЗ ЗЕМЕЛЬНИМИ ДІЛЯНКАМИ
В УКРАЇНІ.....46

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Йовенко І. І.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СЛУЖБОВИХ ОСІБ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ.....52

Коновальчук С. С.

СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОСОБАМИ, ЯКІ НАДАЮТЬ ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ.....	56
---	----

Лекарь А. С.

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ.....	60
--	----

Федосєєва К. Г., Ткаченко І. М.

МАТЕРІАЛЬНА ШКОДА У СИСТЕМІ ОЗНАК СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 176 КК УКРАЇНИ.....	64
---	----

Ющик О. І.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО.....	68
---	----

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Велічко О. О.

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ.....	73
--	----

Вичавка В. І., Ляшук Р. М.

ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ: КРИМІНАЛІСТИЧНІ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ	77
--	----

Вишневецький В.Л.

АВТОНОМНЕ СУДНОПЛАВСТВО ТА ПРОБЛЕМА СУБ'ЄКТНОСТІ У МІЖНАРОДНОМУ МОРСЬКОМУ ПРАВІ.....	81
--	----

Ганенко І.С.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ: КРИТЕРІЙ ВИОКРЕМЛЕННЯ, МЕЖІ ДОСТАТНОСТІ ТА НАУКОВИЙ СТАТУС.....	85
--	----

Татарин І. І., Шумик О. М.

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	94
---	----

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОЗНАВСТВО

Аносєнков А. А., Мукоїда Р. В.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНТЕРПОЛУ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ПРОТИПРАВНОМУ ВИКОРИСТАННЮ БПЛА.....	100
--	-----

Воеводіна Г.І.

ТЛУМАЧЕННЯ ПОСЛУГ CASP У СВІТЛІ MIFID II: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ	104
---	-----

Допілка В. О., Загороднюк С. О.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ НОРМ ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТЕРОРИЗМ НА МОРІ У ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ.....	109
--	-----

Некрасова Н. І.

МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРІ ЯК ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА У СФЕРІ ОБІГУ МЕДИЧНИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ.....	113
---	-----

Поп-Стасів В. Г.

ПОЛОЖЕННЯ № 4.4 РЕГЛАМЕНТУ РАДІОЗВ'ЯЗКУ МСЕ: ТЛУМАЧЕННЯ У СВІТЛІ ВІДЕНСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ.....	117
--	-----

Крайній П. І.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права,
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1263-9392>

ЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА ІЗРАЇЛЮВ УМОВАХ ТРИВАЮЧИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. Джерела адміністративного права відіграють істотну роль у формуванні необхідної основи для врегулювання публічно-правових відносин. Українське та ізраїльське адміністративне право, перебуваючи під дією спеціальних правових режимів (в Україні – воєнного стану; в Ізраїлі – режиму надзвичайної ситуації), забезпечує необхідний рівень доступу приватних осіб до можливостей з реалізації своїх прав і свобод. Судові рішення, які ухвалюються за результатами розгляду кожної справи, дають можливість захистити особу від незаконних дій чи бездіяльності посадових осіб відповідних органів публічної влади. З іншого боку, ними вирішуються спори між органами публічної влади щодо реалізації повноважень, особливо з питань, що стосуються реалізації дискреційних повноважень, виконання положень законодавства про адміністративну процедуру, законодавства про захист осіб, які постраждали внаслідок війни, тощо. У статті проаналізовано спільні та відмінні риси правової природи судових рішень в українському та ізраїльському адміністративному праві. Встановлено, що, незважаючи на відмінності у правових системах, рішення суду є джерелами адміністративного права, за допомогою яких вирішуються складні випадки у царині публічно-правових відносин. Визначено, що верховенство права як ключовий та засадничий принцип демократичної держави дозволяє розглядати справи з позиції цінності людини, її прав та свобод навіть у період тривалої дії воєнного стану чи стану надзвичайної ситуації.

Рішення Верховного Суду Ізраїлю, який водночас є Верховним Судом Справедливості, є обов'язковими для виконання на всій території держави. Зважаючи на особливості функціонування системи стримувань та противаг, суддями розглядаються складні справи, що сприймаються представниками виконавчої та законодавчої влади як спроба втрутитися в їхню діяльність за допомогою сформованої концепції «судового активізму». Водночас, застосовуючи теоретичні конструкції та судові рішення інших держав, які діють у системі загального права, Верховний Суд Ізраїлю неодноразово наголошував на невторчання у виконання функцій зазначених гілок влади. Незважаючи на події останніх кількох років, пов'язані з терористичними актами на території Ізраїлю, триваючою військовою операцією на території Лівану та Ірану, спроби уряду та парламенту обмежити судовий контроль за рішеннями, що ухвалюються найвищою судовою інстанцією держави, були визнані такими, що не відповідають Декларації незалежності, порушують демократичні засади ізраїльської держави, верховенство права та його складові.

Судові рішення в системі джерел адміністративного права України забезпечують додержання прав людини орга-

нами публічної влади. Зважаючи на збільшення кількості справ, які розглядалися адміністративними судами впродовж останніх кількох років в умовах російсько-української війни, постає необхідність в аналізі рішень Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду. Саме найвища судова інстанція української держави забезпечує розгляд публічно-правових спорів не лише на основі нормативно визначених правових принципів, а й активно застосовує правову доктрину та рішення Європейського суду з прав людини. У цьому аспекті такі судові рішення подібні до рішень, якими завершується розгляд справ у Державі Ізраїль. Визначено, що окремі суб'єкти адміністративно-правових відносин, члени адміністративних колективів, за допомогою ухвалених судових рішень одержують додатковий захист від колізій та прогалин у відповідному законодавстві, що виникають у соціальній сфері, особливо щодо військовослужбовців та членів їхніх сімей. Встановлено, що в умовах дії правового режиму воєнного стану рішення судів надають нового «звучання» та «сприйняття» окремим правовим конструкціям, визначенням і категоріям, які використовуються в публічно-правових відносинах.

Ключові слова: адміністративне право, джерела права, судові рішення, адміністративне судочинство, воєнний стан, стан надзвичайної ситуації, Україна, Ізраїль, верховенство права, дискреційні повноваження, захист прав людини.

Постановка проблеми. Джерела адміністративного права здійснюють істотний вплив на регулювання публічно-правових відносин. Ізраїльська та українська системи таких джерел в адміністративному правосудді виконують спільне завдання: забезпечують захист прав людини, вирішують складні спори як за участю приватної особи та публічної адміністрації, так і між представниками останніх. Відмінність між цими джерелами полягає у тому, що чинні правові системи надають різний статус таким рішенням. Ізраїльська правова система формувалася під впливом загального права та виняткового значення рішень Верховного Суду Ізраїлю. Така ситуація обумовлюється відсутністю єдиної писаної Конституції. Застосування норм адміністративного права неможливе без належного судового контролю з боку судової влади.

Українська система джерел адміністративного права сформована під впливом європейської правової доктрини із чіткою ієрархією. Основне джерело права – Конституція України – закріплює ключові інститути публічної адміністрації, їхній правовий статус, визначає перелік суб'єктивних та конституційних прав особи. Під час застосування законодавства для врегулю-

вання відносин між індивідом та органом публічної влади, її посадовою особою, можуть виникати публічно-правові спори, які неможливо вирішити без участі суду. Враховуючи активне використання практики ЄСПЛ та положень доктрини адміністративного права, Верховний Суд забезпечує не лише реалізацію прав особи на судовий захист, а й формує судову практику. Остання, поширюючи свою дію на всю територію України, зобов'язує органи публічної влади утриматися від вчинення дій чи бездіяльності у публічно-правових відносинах з приватними особами. Особливо гостро це питання постало під час дії правового режиму воєнного стану через зростання кількості розглянутих справ, зокрема щодо реалізації соціальних прав людини.

Судові рішення як джерела адміністративного права в Україні та Ізраїлі, хоча й мають різну матеріальну та процесуальну основу для їх прийняття, мають спільні ознаки. Вони реалізують судовий контроль за діяльністю органів публічної влади у відносинах, що стосуються реалізації прав і свобод людини. Застосуванням принципів верховенства права, пропорційності та розумності забезпечується як захист порушених прав, так і їх відновлення. Введення спеціальних правових режимів в умовах триваючих збройних конфліктів не є підставою для обмеження гарантованих державою прав.

Стан дослідження. Доктринальну та практичну основу дослідження становлять наукові праці українських та ізраїльських адміністративістів: В. В. Галунька, П. В. Діхтєвського, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, І. В. Ковбаса, О. В. Кузьменка, Д. М. Лук'янця, Р. С. Мельника, А. Г. Миколенка, А. Барака, С. Навот, Й. Мехозая, Л. Моше, М. Маутнер, Н. Коена, Х. Дінджера, М. Кон, Д. Барак-Ереза, Д. Заріхга та інших. Окремі положення доктрини адміністративного права використані у судових рішеннях, які ми залучили до дослідження. Вони є невід'ємною складовою відображення наукових положень, що часто використовуються судами під час вирішення публічно-правових спорів.

Мета дослідження полягає в аналізі судових рішень Верховного Суду Ізраїлю та Верховного Суду України, які вплинули на регулювання публічно-правових відносин між приватною особою та органами публічної влади в умовах дії спеціальних правових режимів. Такі рішення, виконуючи роль джерела адміністративного права, забезпечують належний захист прав і свобод людини у відносинах з органами публічної адміністрації.

Виклад основного матеріалу. Період дії правового режиму воєнного стану в Україні та стану надзвичайної ситуації в Ізраїлі по-різному вплинули на формування нових судових рішень. Українська держава та суспільство, перебуваючи у стані війни з Росією починаючи з 2014 року, не зазнавали такого сильного та всеохопного впливу до російського вторгнення у лютому 2022 року. Ізраїльська судова система, де-юре та де-факто, є рівесницею незалежної держави, оскільки Верховний Суд Ізраїлю розпочав свою роботу у 1948 році. Різна траєкторія формування судової гілки влади, процедури призначення суддів, а найголовніше – місце та роль судових рішень у системі джерел адміністративного права демонструють спроможність демократичних держав в умовах війни або ж триваючих збройних конфліктів із захисту своєї незалежності забезпечувати права особи на справедливий судовий розгляд.

Арабо-ізраїльські війни, напади терористичних угруповань істотно впливають як на кількість справ, які розглядаються Вищим судом Справедливості (далі – Багац), так і каталізують

політичну діяльність виконавчої та законодавчої влади, яка досить часто використовує такі події задля прийняття рішень, що мають суспільний резонанс. У зв'язку з відсутністю писаної конституції та наявності Основних законів як аналогії некодифікованих, прийнятих впродовж останніх кількох десятиліть нормативних актів, які мають юридичну силу конституційних законів, Багац виступає у якості найвищої судової інстанції, яка розглядає публічно-правові спори між приватними особами та публічною адміністрацією, між громадськими організаціями та органами державної влади.

Для кращого розуміння нормативних підстав розгляду справ за участю органів публічної адміністрації необхідно проаналізувати чинне ізраїльське законодавство, яким визначаються повноваження судової влади на здійснення функцій захисту прав і свобод людини у цій сфері.

Базовим конституційним законом, який визначає повноваження Верховного суду Ізраїлю та Вишого суду справедливості, є Основний закон: судочинство від 1984 року (Basic Law: the Judiciary 1984). Відповідно до п. Д ст. 15 Закону: «Верховний Суд, що засідає як Вищий суд правосуддя, уповноважений видавати накази про звільнення осіб, незаконно затриманих або ув'язнених; зобов'язує державні та місцеві органи влади, їх посадових осіб та установи, а також інших осіб, які виконують публічні функції відповідно до закону, вчиняти будь-які дії або утримуватися від них під час законного виконання своїх функцій, або, якщо вони були обрані або призначені неналежним чином, утримуватися від дій; зобов'язувати суди та органи й осіб, які мають судові або квазісудові повноваження згідно із законом, крім судів, що регулюються цим Законом, та інших, ніж релігійні суди, розглядати, утримуватися від розгляду або продовжувати розгляд певної справи, або анулювати неналежно проведене провадження чи неналежно винесене рішення» [1].

Обширні повноваження Багацу поширюють свою дію й на релігійні суди. Він уповноважений «... зобов'язувати релігійні суди розглядати певну справу, що входить до їхньої юрисдикції, або утриматися від розгляду чи продовжити розгляд певної справи, що не входить до їхньої юрисдикції, за умови, що суд не розглядатиме заяву відповідно до цього пункту, якщо заявник не порушив питання про юрисдикцію за першої ж можливості; і якщо він не мав жодної реальної можливості порушити питання про юрисдикцію до винесення рішення релігійним судом, суд може скасувати розпочате провадження або рішення, винесене релігійним судом без надання повноважень» [1].

Зазначене вище положення законодавства про судочинство в Ізраїлі дозволяє виокремити наступні функції, які покладаються на Верховний суд справедливості:

- наглядова функція щодо дій органів державної влади (законодавчої та виконавчої), місцевого самоврядування, а також установ та осіб, які виконують такі функції відповідно до закону, якщо щодо їх діяльності особа звертається до суду з позовом. Судом може здійснюватися перевірка законності їх дій;
- судовий нагляд у частині контролю за законністю діяльності судів та трибуналів, рішення яких не підлягають звичайному апеляційному перегляду у Верховному Суді;
- функція захисту особистої свободи, оскільки суд має право видавати накази про звільнення осіб, які були незаконно затримані або ув'язнені. Водночас Багац може надавати засоби правового захисту заради справедливості в тих питаннях, які не належать до компетенції будь-якого іншого суду чи трибуналу.

На думку колишньої судді Верховного суду Ізраїлю Ш. Нетаньяху, основна функція справедливості трансформувалася з простого розв'язання конфліктів між громадянином і владою до забезпечення реалізації принципу верховенства права у сфері публічних відносин. Судовий активізм у політичних питаннях став відповіддю на розчарування громадськості в політичних інститутах. Це не було тим фактором, який підірвав статус суду, а навпаки — зміцнило повагу та довіру до нього як до інституції, що гарантує наступний принцип: «ніхто не стоїть вище закону» [2].

У цьому аспекті слід проаналізувати рішення Верховного суду Ізраїлю як Вищого суду справедливості. Справа «Цемах проти Міністра оборони» (НСЖ 6055/95) стала першою в історії Вищого суду справедливості, у якій вперше визнано недійсним положення закону через його невідповідність Основному закону: людська гідність та свобода. Сагі Цемаха, солдата строкової служби, у вересні 1995 року заарештувала військова поліція за підозрою у дезертирстві. Він перебував під вартою у військовій в'язниці протягом п'яти днів без приводу до суду. У петиції стверджувалося, що норми Закону про військове судочинство, які дозволяли таке тривале затримання, є недійсними, оскільки вони порушують Основний закон: людська гідність та свобода. Згодом військовий трибунал засудив його до двох з половиною місяців ув'язнення, які він відсидів і був звільнений.

Водночас до суду надійшла петиція від групи військових адвокатів та Асоціації за цивільні права в Ізраїлі. Вони вимагали визнати статтю 237А Закону про військове судочинство неконституційною та наполягали на тому, що арешт солдата має бути дозволений лише у випадках необхідності для допиту або щоб запобігти втечі чи перешкодженню правосуддю. Суд вирішив розглянути справу по суті. Основними аргументами для цього стали щорічні затримання близько 10 тис. солдатів.

Суд визнав статтю 237А Закону про військове судочинство, яка дозволяла військовій поліції затримувати солдата на термін до 96 годин без приводу до суду, недійсною, оскільки такий тривалий термін порушує право на особисту свободу, закріплене в Основному законі: людська гідність та свобода. Хоча стаття 9 Основного закону дозволяє обмежувати права військовослужбовців через «характер і особливості служби», суд постановив, що обмеження має бути пропорційним. 96-годинний термін було визнано надмірним, оскільки він перевищує межі необхідного для підтримки дисципліни або проведення розслідувань [3].

Суд відкинув аргументи військових про те, що скорочення терміну затримання потребуватиме значних фінансових та людських ресурсів. Було наголошено, що суспільство має бути готове платити за захист прав людини, а брак бюджету не може бути виправданням для надмірного порушення особистої свободи [3].

Інше знакове рішення в умовах дії режиму надзвичайного стану прийняте у справі «Шніцер проти головного військового цензора» (Meir Schnitzer v. Chief Military Censor, HSCJ 680/88) [4]. Вона є знаковою для ізраїльського права в контексті аналізу та висновків щодо балансу між державною безпекою та свободою слова.

Суть спору полягала у тому, що журналістами було підготовлено статтю для друку в ЗМІ щодо діяльності керівника Моссаду, який мав незабаром піти у відставку у зв'язку з призначенням наступника. Військовим цензором було заборонено цю публікацію частини статті, посилаючись на те, що критика ефективності керівника Моссаду може зашкодити здатності

організації функціонувати та підтримувати зв'язки з іноземними колегами. Наголошувалось і на тому, що публічне оприлюднення інформації про майбутню зміну керівництва приверне зайву увагу до особи очільника служби, що може загрожувати його безпеці, особливо за кордоном. Позивачі ж стверджували, що в демократичному суспільстві публікація критики державних посадовців є важливою, а цензор не довів наявності реальної загрози безпеці [4].

Суд проаналізував «Положення про оборону (надзвичайні ситуації)» 1945 року, яке було прийнято у період дії британського мандата [5]. Його норми повинні тлумачитися крізь призму демократичних цінностей Ізраїлю, де свобода слова та преси займають центральне місце. Під час розгляду застосовано тест «майже повної впевненості» (Near Certainty Test): обмеження свободи слова допустиме лише тоді, коли існує майже повна впевненість, що публікація завдасть суттєвої та серйозної шкоди державній безпеці. Для заборони публікації недостатньо гіпотетичних припущень.

Державна безпека є необхідною умовою для існування демократії, але свобода вираження поглядів і суспільні дебати самі по собі сприяють безпеці, виступаючи частиною системи стримувань і противаг. У цій справі суд постановив, що критика ефективності керівника Моссаду та інформація про час його заміни не створюють прямої загрози безпеці, яка б виправдовувала попередню цензуру. Суд видав наказ, що дозволяє публікацію частин статті з критикою та інформацією про зміну керівництва, але підтвердив заборону на будь-які дані, що можуть призвести до ідентифікації особи керівника Моссаду. Тобто суб'єктивне право цензора приймати рішення («на його думку») не є абсолютним. Суд має право перевіряти, чи було це рішення розумним, добросовісним та чи ґрунтувалося воно на переконливих доказах.

Суд встановив принцип, за яким навіть «автократичні» за походженням закони часів британського мандата (як-от «Положення про оборону») в сучасному Ізраїлі досить часто тлумачаться виключно крізь призму Декларації незалежності держави та демократичних цінностей. Це фактично позбавило цензора можливості використовувати надзвичайні повноваження у спосіб, що суперечить правам людини.

Оглядаючи вітчизняну судову практику Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду в умовах правового режиму воєнного стану, бачимо, що збільшується кількість справ, які розглядаються найвищою судовою інстанцією. Справи, які розглядаються судом, у тому числі стосуються публічно-правових відносин щодо здобуття освіти, соціального захисту військовослужбовців, захисту прав членів адміністративних колективів та адміністративної опіки. Поступово з'являється судова практика в частині реалізації нового Закону України «Про адміністративну процедуру».

У справі № 160/22060/24 до Департаменту по роботі з активістами Дніпровської міської ради звернулась позивачка про скасування процедурного рішення про відмову в задоволенні клопотання про зупинення адміністративного провадження. Вона зазначила, що на підставі положень Закону України «Про адміністративну процедуру» звернулась до міської ради та просила: прийняти рішення про надання їй статусу заінтересованої особи під час адміністративного провадження щодо зміни цільового призначення земельних ділянок; забезпечити належний доступ до матеріалів справи, які стосуються зміни цільового

призначення земельних ділянок; прийняти рішення про зупинення адміністративного провадження щодо зміни цільового призначення земельної ділянки до набрання відповідним рішенням суду законної сили.

Відповідач прийняв процедурне рішення про відмову в задоволенні клопотання щодо зупинення адміністративного провадження до набрання законної сили рішенням суду в зазначеній справі. На думку суду: «... у момент прийняття адміністративного акта оскарженню підлягає рішення (дія), яким на якийсь певний час припиняється (спиняється) рух (поступ, перебіг) правостановлювальних, правозобов'язальних чи будь-яких інших значимих дій у справі... коли приймається рішення про відмову в зупиненні адміністративного провадження, після якого рух справи не зупиняється і не створюється перешкод для здійснення провадження у ній, таке рішення не підлягає оскарженню до моменту прийняття адміністративного акта» [6].

У справі № 380/9003/25 позивачка оскаржувала дії Пенсійного фонду України у Львівській області щодо обмеження в отриманні пенсії у зв'язку з втратою годувальника, якому по смертю присвоєно звання Герой України з удостоєнням ордена «Золота зірка». З січня 2023 року їй призначено щомісячну грошову виплату у розмірі мінімальної заробітної плати, однак виплата здійснювалась не повністю, а у рівних частинах (33,3%), оскільки: «... окрім дитини, право на відповідну виплату мають також батьки загиблого, які перебувають на обліку в іншому територіальному органі Пенсійного фонду» [7].

Суть спору полягала в тому, чи така сума виплачується частинами кожному члену сім'ї, чи вона виплачується кожному члену сім'ї в повному обсязі. Суд встановив, що виплачується мінімальна заробітна плата кожному члену сім'ї окремо. У рішенні суд зазначив таке: «Отже, системне та граматичне тлумачення зазначених норм дає підстави для висновку, що передбачена Законом № 2454-IX у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин та звернення позивачки із заявою про перерахунок, виплата має здійснюватися кожному члену сім'ї окремо, а не як єдина сума з подальшим її розподілом між ними» [7].

Судом наголошено на необхідності додержання складових поняття «якість закону» (quality of law), який включає в себе: чіткість, точність, недвозначність, зрозумілість, узгодженість, доступність, виконуваність, передбачуваність і послідовність. Тобто встановлено протиправність дій відповідача щодо визначення розміру щомісячної грошової виплати та наявність підстав для задоволення позовних вимог.

Як бачимо, Вищий суд справедливості Ізраїлю (Багац) та Касаційний адміністративний суд у складі ВС України виконують функцію «стримувань і противаг». Через концепцію «судового активізму» в Ізраїлі та активне застосування практики ЄСПЛ і правової доктрини в Україні суди не лише вирішують спори, а й формують нові стандарти взаємодії між громадянином і державою.

Висновки. Отже, судові рішення в Україні та Ізраїлі є повноцінними джерелами адміністративного права. Попри відмінності у правових системах (англо-саксонський вплив в Ізраїлі та романо-германська традиція в Україні), простежуються спільні тенденції збільшення ролі судових рішень. Суд все частіше відіграє роль гаранта прав людини в умовах спеціальних правових режимів (воєнного стану та стану надзвичайної ситуації).

Тривалі збройні конфлікти не можуть бути виправданням для вчинення дій або бездіяльності публічної влади чи свавілля. Судова практика обох країн базується на тому, що обмеження прав особи мають бути пропорційними, обґрунтованими та відповідати принципу верховенства права. Зокрема, ізраїльський досвід застосування «тесту майже повної впевненості» та українська практика дотримання «якості закону» є дієвими бар'єрами проти зловживань з боку публічної адміністрації.

Особливу значущість судові рішення мають у соціальній сфері, де вони заповнюють прогалини в законодавстві, що виникають внаслідок динамічних змін у період війни. Це особливо актуально для захисту прав військовослужбовців, членів їхніх сімей та внутрішньо переміщених осіб. Суд надає правовим нормам нового «сприйняття», адаптуючи їх до викликів безпекового характеру. Судовий контроль є єдиним ефективним механізмом перевірки розумності та добросовісності рішень органів влади, прийнятих у межах їхніх дискреційних повноважень.

Література:

Basic-Law: The Judiciary. (Originally adopted in 5748 – 1984). National Legislation Database. URL: <https://m.knesset.gov.il/EN/activity/documents/BasicLawsPDF/BasicLawTheJudiciary.pdf> (date of access: 20.04.2026).

Netanyahu S. The Supreme Court of Israel: A Safeguard of the Rule of Law. *Pace International Law Review*. 1993. Volume 5. Issue 1. DOI: <https://doi.org/10.58948/2331-3536.1114>

Tzernach v. Minister of Defense. HCJ 6055/95. URL : <https://versa.cardozo.yu.edu/sites/default/files/upload/opinions/Tzernach%20v.%20Minister%20of%20Defense.pdf>

Schnitzer v. Chief Military Censor. HCJ 680/88. URL : <https://versa.cardozo.yu.edu/opinions/schnitzer-v-chief-military-censor>
Palestine Defence (Emergency) Regulations, 1945 - English. ECF - Economic Cooperation Foundation: About the ECF. URL: https://ecf.org.il/media_items/1472

Постанова КАС ВС у справі № 160/22060/24 від 10.02.2026. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133960772>

Постанова КАС ВС у справі № 380/9003/25 від 09 квітня 2026 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135566892>

Krainii P. I. The significance of judicial decisions in the administrative law of ukraine and israel under conditions of ongoing armed conflicts: a comparative analysis

Summary. Sources of administrative law play a vital role in establishing the necessary foundation for regulating public-law relations. Ukrainian and Israeli administrative law, operating under special legal regimes (martial law in Ukraine and a state of emergency in Israel), ensure the requisite level of access for private individuals to exercise their rights and freedoms. Judicial decisions rendered in individual cases provide a mechanism to protect individuals against illegal actions or omissions by public officials. Conversely, these decisions resolve disputes between public authorities regarding the exercise of their powers, particularly concerning discretionary authority, implementation of administrative procedure legislation, and laws protecting war victims. This article analyzes common and distinct features of the legal nature of judicial decisions in Ukrainian and Israeli

administrative law. It is established that, despite differences in legal systems, court rulings serve as sources of administrative law through which complex cases in the realm of public-law relations are resolved. It is determined that the rule of law, as a key and fundamental principle of a democratic state, allows for the consideration of cases from the perspective of human values, rights, and freedoms, even during prolonged periods of martial law or states of emergency.

Decisions of the Supreme Court of Israel, which also serves as the High Court of Justice, are binding throughout the state's territory. Given the specifics of the system of checks and balances, judges preside over complex cases where actions by representatives of the executive and legislative branches are sometimes perceived as attempts to interfere in their activities through the established concept of «judicial activism.» Simultaneously, applying theoretical frameworks and judicial decisions from other common law jurisdictions, the Supreme Court of Israel has repeatedly emphasized non-interference in the functions of the aforementioned branches of government. Despite events of recent years related to terrorist acts in Israel and ongoing military operations in Lebanon and Iran, attempts by the government and parliament to limit judicial review by the state's highest judicial instance were found to be inconsistent with the Declaration of Independence, violating the democratic foundations of the Israeli state, the rule of law, and its components.

Judicial decisions within the system of sources of Ukrainian administrative law ensure the observance of human rights by public authorities. Given the increasing number of cases considered by administrative courts over the last few years under the conditions of the Russian-Ukrainian war, there is a necessity to analyze the rulings of the Cassation Administrative Court within the Supreme Court. As the highest judicial instance of the Ukrainian state, it ensures the resolution of public-law disputes based not only on codified legal principles but also through the active application of legal doctrine and the jurisprudence of the European Court of Human Rights. In this regard, such judicial decisions bear similarities to the rulings issued in the State of Israel. It is established that certain subjects of administrative-legal relations and administrative collectives receive additional protection through judicial decisions against legal conflicts and gaps in legislation emerging in the social sphere, particularly concerning military personnel and their families. It is determined that under the legal regime of martial law, court decisions provide a new «resonance» and «perception» to specific legal frameworks, definitions, and categories used in public-law relations.

Key words: administrative law, sources of law, judicial decision, administrative justice, martial law, state of emergency, Ukraine, Israel, rule of law, discretionary powers, protection of human rights.

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
(CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 09.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 04.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026